

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ Й РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ

Кучер А.В., кандидат педагогічних наук

Казакова І.В., кандидат економічних наук

ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського»

У статті висвітлено результати дослідження польського досвіду формування економіко-правового механізму охорони й раціонального використання ґрунтів. З'ясовано особливості законодавчого врегулювання механізму економічного стимулювання відтворення родючості ґрунтів у Польщі через дотримання відповідних вимог раціонального господарювання в рамках відповідних пакетів дій. Визначено можливість і доцільність використання проекту-пакетного підходу під час формування організаційно-економічного механізму відтворення родючості ґрунтів в Україні.

Ключові слова: *охорона ґрунтів, економічний механізм, відтворення родючості ґрунтів, зарубіжний досвід, законодавство.*

Постановка проблеми

Процеси деградації ґрунту є загальносвітовою проблемою. Свідомість міжнародного суспільства зростає в міру виявлення глобальних реакцій у сфері відновлення родючості й охорони ґрунтів. Прийнята Радою Європи Карта ґрунтів (European Soil Charter) закликала Європу до пропагування політики охорони ґрунтів. Так само міжнародні проекти у вигляді Світової карти ґрунтів (FAO, 1982) і Світової ґрунтової політики (UNEP, 1982) стимулювали розгортання міжнародної співпраці у сфері раціонального використання ґрунтових ресурсів [8].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

Зарубіжний, зокрема, європейський

досвід охорони й раціонального використання ґрунтів досліджували такі вчені, як С.А. Балюк, О.А. Корчинська, В.В. Медведєв, А.Г. Мартин, О.Г. Тараріко та ін. [1–5]. Однак економіко-правові аспекти формування й функціонування сучасного механізму відтворення родючості ґрунтів в аграрному секторі конкретних європейських країн і можливості його впровадження в Україні залишаються недостатньо дослідженими. У цьому контексті досвід Польщі у сфері охорони й відтворення родючості ґрунтів, як країни-члена Європейської Унії, найближчої до України європейської держави й стратегічного партнера в багатьох сферах є дуже важливим і корисним для нашої країни.

Мета статті – висвітлити ре-

зультати дослідження польського досвіду формування економіко-правового механізму охорони й раціонального використання ґрунтів і можливості його впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу

Польща займає 312,7 тис. км², що становить близько 7,1 % загальної площі держав ЄС. Держава включає 16 воєводств, 314 повітів, 66 міст, що мають статус міських повітів і 2479 гмін (адміністративно-територіальна одиниця). Чисельність населення становить 38,5 млн осіб, у т. ч. у містах 23,4 млн осіб. Сільські території в Польщі займають 93,1 %, де мешкає 39,2 % населення. З 2014 р. у Польщі виділяють дві категорії регіонів: Мазовецьке воєводство, як регіон, у якому рівень ВВП на душу населення перевищує 75 % відносно середнього рівня в ЄС, і регіони, що відстають (15 воєводств), як регіони слабо розвинені, де рівень ВВП на душу населення нижче 75 % відносно середнього в ЄС.

У 2003–2013 рр. земельні угіддя становили 31268 тис. га, з них сільськогосподарські угіддя – 18770,1 тис. га (60 %). Ґрунти найвищого класу (I–III класу) займають 25 % земельних угідь. Рілля становлять 13859,9 тис. га. Сільськогосподарські угіддя, придатні до ведення сільського господарства (in good agricultural condition), займають 97 % [11].

Ґрунти на теренах Польщі з низьким рівнем родючості, малобуферні, в результаті чого деградують через промислову діяльність і через неправильну сільськогосподарську діяльність [12].

Станом на 2013 р. у Польщі працювало 1477,85 тис. сільськогосподарських підприємств. Найбільша частка підприємств має площу від 5,00 до 9,99 га. Господарства з площею більше 50,00 га становили 2 % від загальної кількості. Екологічні господарства, що мають сертифікат, у 2012 р. (18187 господарств) займали 457,1 тис. га, крім того, господарства, що перебувають на перехідному етапі (7757 господарств) із загальною площею 204,56 тис. га. Господарства, що застосовують інтегральне землеробство (2465 господарств), мають загальну площу 15443 га [11]. Середня площа сільськогосподарських угідь з розрахунку на господарство становить 10,5 га [3].

У польському законодавстві проблема ґрунтів, як й у європейському, не регулюється одним законом, але згадується в багатьох нормативних актах. Особливо важливо відзначити: Закон про ліси (Ustawa o lasach) [журнал Закони. 1991 р. № 101, п. 444], Право геологічне і гірничче (Prawo geologiczne i górnicze) [журнал Закони. 1994 р. № 27, п. 96], Закон про захист сільськогосподарських земель і лісів (Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych) [журнал Закони. 1995 р. № 16, п. 78], Закон про охорону навколишнього середовища (Prawo ochrony środowiska) [журнал Закони. 2001 р. № 62, п. 627] (відповідно до закону вийшло Положення про стандарти якості ґрунту й стандарти якості землі [журнал Закони 2002 р. № 165, п. 1359]) і Закон про запобігання і ліквідацію наслідків збитку в навколишньому середовищі (Ustawa o zapobieganiu szkodom

w środowisku i ich naprawie) [журнал Закони. 2007 р., № 75, п. 493].

Фрагментарна інформація про охорону та рекультивуацію ґрунтів є у Водному праві (Prawo wodne) [журнал Закони. 2001 р. № 115, п. 1229], Законі про охорону природи (Ustawa o ochronie przyrody) [журнал Закони. 2004 р. № 92, п. 880] і Законі про доступ до інформації про навколишнє середовище (Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku) [журнал Закони. 2008 р. № 199, п. 1227].

У Законі про ліси зазначено, що рівноважне лісокористування – це елемент, що впливає на «захист ґрунтів і районів, схильних до забруднення». У таких лісових районах законодавча влада забороняє забруднення ґрунтів.

У Геологічному й гірничому праві передбачено одержання дозволу на здійснення геологічних робіт лише на підставі програми (плану) цих робіт, у т. ч.: необхідних заходів, з огляду на охорону навколишнього середовища та способів рекультивації земель і засобів запобігання збитку. Ліквідація збитку та відновлення землі після закриття копалень лежить на підприємстві. Використання землі для сільськогосподарського або лісогосподарського виробництва перед початком видобутку копалин зобов'язує до рекультивації цих сфер відповідно до Закону про захист сільськогосподарських земель і лісів.

Закон про захист сільськогосподарських земель і лісів регулює засади охорони сільськогосподарських земель і лісів та рекультивації і поліпшення оцінки землі. Законодавець уводить визначення

деградованих земель (зі зменшеною сільськогосподарською (оцінкою) вартістю), спустошених (землі, що повністю втратили продуктивну здатність), їх рекультивації (надання чи відновлення споживчої чи природної вартості) й упорядкування (використання в майбутньому). Особливу увагу було приділено землям, призначеним для промислової діяльності, й тим, що перебувають у межах промислових зон. Для освоєння земель на несільськогосподарські цілі чи не для лісового виробництва виділяють землі низької якості, лише у виняткових ситуаціях може бути освоєно землю кращої якості. Крім того, для областей обмеженого використання (навколо промислових підприємств) мають бути розроблені плани розвитку цих земель, що включають аналіз наявних у цій області забруднювачів, їх вплив на навколишнє середовище, поточний розвиток і тенденції рослинницької галузі чи заходи, спрямовані на протидію зменшенню (оцінки) вартості ґрунту.

Закон з охорони навколишнього середовища дефінізує поверхню землі та ґрунту й передбачає природничу компенсацію (перелік заходів, спрямованих на відновлення природної рівноваги) в разі погіршення їх стану в результаті діяльності людини. Законодавець увів запис, що наказує ще під час процесу планування враховувати необхідність захисту ґрунту. Цей захист передбачає підтримку якості ґрунту, принаймні «на рівні необхідних стандартів», або «відтворення якості ґрунту й землі, принаймні, до необхідних стандартів, якщо вона не відповідає їм». Стан ґрунтового

середовища контролюють за допомогою державного моніторингу навколишнього середовища. Дуже важливим з погляду розповсюдження забруднювань у навколишньому середовищі є положення ст. 336, яка визначає, що «той, хто використовує для землеробства землю або ґрунт, які перевищують визначені в стандарті якості ліміти (граничні величини), карається штрафом».

Положення про стандарти якості ґрунтів і стандарти якості землі визначає ґрунти як забруднені, якщо хоча б одна з речовин, перерахованих у положенні, перевищує встановлений ліміт. Крім того, Положення встановлює ліміти щодо вмісту окремих речовин відповідно до зонування (група А – ділянки захищені, група В – сільськогосподарські та лісові угіддя й землі для проживання та комунікаційної інфраструктури, група С – промислові райони). Додатково Положення відрізняє концентрації речовин залежно від глибини (для групи В і С) відповідно до 0,3 м, 0,3–15 м і вище 15 м, для групи С – 0,2 м, до 2 м, нижче 15 м. У Положенні зазначено граничні величини для різних груп забруднювальних речовин: важкі метали, неорганічні сполуки (ціаніди), вуглеводні (ароматичні, ПАУ, хлоровані), засоби захисту рослин (хлорорганічні й безхлорні пестициди) й інших забруднювачів (тетрагідрофуран, піридин, тетрагідротіофен, циклогексан, фенол, крезолі й фталати).

Закон про попередження збитку навколишнього середовища й ліквідацію наслідків стосується збитків навколишнього середовища, спричинених не більше 30 років тому.

Розрізняють превентивні й корегувальні заходи, які мають бути вжиті відразу ж після виникнення небезпеки для навколишнього середовища з боку користувача цього середовища. Невжиття заходів щодо зменшення або ослаблення збитку й відсутність повідомлення про нанесення шкоди навколишньому середовищу може призвести до штрафу. Агентство із захисту навколишнього середовища може, за виняткових обставин, взяти на себе здійснення профілактичних або відновлювальних заходів. Витрати на ці заходи несе користувач навколишнього середовища, крім випадків, якщо виконання заходів буде неефективним. Усі збитки навколишньому середовищу й корегувальні заходи в країні мають бути зафіксованими в спеціальному реєстрі, який веде головний інспектор з охорони навколишнього середовища.

Закон про воду торкається проблеми використання стічних вод й осадів стічних вод, гарантуючи, що під час надання дозволу на застосування таких речовин у ґрунт і землю враховували вид місцевості й тип ґрунту та/або застосування речовин не погіршило якості ґрунту й землі (недотримання норм потреби рослин в азоті, калію та воді й ускладнення процесів самоочищення в ґрунті).

Закон про охорону природи забороняє пошкодження й забруднення ґрунтів на об'єктах, що охороняють (пам'яток природи, екологічних угідь). У випадку природно-ландшафтних груп, національних парків і заповідників заборона є обов'язковою.

Закон про доступ до інформації про навколишнє середовище перед-

бачає нагляд за забрудненими землями й методами їхньої рекультивациі Регіональними директорами охорони навколишнього середовища (урядові органи, що виконують завдання, передбачені законами про охорону навколишнього середовища у воєводствах). Крім того, цей Закон передбачає, що документи, які стосуються забруднених ґрунтів і їхньої рекультивациі «мають бути включені в загальнодоступні списки», що значно полегшує доступ до інформації для всіх, хто нею цікавиться [7].

Закон про консолідацію та обмін земель (Ustawa o scalaniu i wymianie gruntów) визначає мету консолідації як створення сприятливих економічних умов у сільському та лісовому господарстві через поліпшення структури господарства, лісів і лісових угідь, обґрунтовану організацію сільськогосподарських земель, облаштування водогосподарських споруд і доріг. Консолідацію земельних ділянок проводять у т. ч. для збереження земель, що виконують екосистемні функції [3].

На державному рівні хімічні дослідження ґрунтів виконує Інститут ґрунтознавства та рослинництва (Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa) (IUNG) [17]. Дослідження ґрунтів можуть також проводити воєводські інспекторати охорони середовища в рамках воєводських мереж відповідно до специфічних потреб регіону [14].

Отже, у Польщі ґрунтове середовище охоплено як державним, так і європейським законодавством. Тематика охорони ґрунтів згадується у великій кількості нормативно-правових проміжних актів, що сто-

суються, головним чином, інших компонентів середовища.

Важливим документом, що регулює економічний механізм охорони й відтворення родючості ґрунтів, є Програма розвитку сільських територій на 2014–2020 рр. (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 (PROW) [10].

На її реалізацію виділено в цілому більше 13,5 млрд євро. Ця сума складається з коштів від Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських районів (Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich) і державних коштів. Розвитку сільської інфраструктури, перепідготовки фермерів і росту підприємництва також сприятиме 5,2 млрд євро від Фонду згуртування (Funduszu Spójności).

Відповідно до стратегії «Європа 2020» та нової Спільної аграрної політики, одним із стрижнів якої є PROW 2014–2020, пріоритетну місію політики розвитку сільських районів у ЄС на період 2014–2020 рр. можна викласти за допомогою трьох довгострокових стратегічних цілей:

- підвищення конкурентоспроможності сільського господарства;
- стале управління природними ресурсами та сприяння клімату;
- сталий розвиток сільських територій.

PROW 2014–2020 включає шість пріоритетів, кожен з яких має свою сферу впливу:

1. Поліпшення харчового ланцюга й сприяння управлінню ризиками.

2. Відтворення, збереження й зміцнення екосистем, залежних від

сільського господарства.

3. Сприяння передачі знань про сільське господарство, лісове господарство та сільські території.

4. Підвищення конкурентоспроможності всіх видів землеробства й підвищення рентабельності господарств.

5. Сприяння ефективному використанню ресурсів і перехід до енергозберігального та стійкого до змін клімату виробництва в сільськогосподарській, харчовій і лісовій галузях.

6. Зростання соціальної інтеграції, скорочення бідності й поширення економічного розвитку в сільських районах.

Обсяг підтримки нового PROW буде схожий на PROW 2007–2013, але кількість так званих дій буде зменшено приблизно із 40 до 20 видів і згруповано в пакети [9]. У програмі виділяють вісім пакетів і 40 варіантів. У господарстві можна застосувати довільну кількість цих пакетів, у т. ч. на орендованій землі, але не всі з них можна суміщати на рівні господарства, і не всі на тій самій площі. Найбільш цікавими для землевласників можуть бути такі пакети: 3 – «утримування луків екстенсивних», 8 – «охорона ґрунту й води», 2 – «екологічне землеробство».

Погоджуючись на пакет 3 – екстенсивні тривалі пасовища (доплата 500 zł/га), потрібно дотримуватися таких вимог:

- обмеження підживлення азотом до 60 кг д.р./га за рік;
- обмеження в проведенні агротехнічних операцій;
- заборона проведення осушувальних робіт;
- обов'язкове залишення кожно-

го року протягом п'яти років 5–10 % нескошеної площі, причому кожного разу на іншій площі;

- можливість збирання максимально двох укосів з 1 червня до 30 вересня;

- обов'язковість збирання скошеної маси протягом двох тижнів.

У цих умовах зібраний урожай може бути меншим і гіршої якості, потрібно лише розрахувати, чи буде рентабельною реалізація цього пакету в господарстві. За великим рахунком, це залежить від виду й місця розташування луків і спеціалізації господарства.

У господарствах, де застосовують незначні норми внесення добрив і засобів захисту рослин, можна впровадити другий пакет «Екологічне землеробство». Умовою участі в ньому є початок процедури переходу господарства на виробництво сільськогосподарської продукції екологічним методом під контролем уповноваженого органу сертифікації.

Найпопулярніші варіанти пакету такі: землеробство (наприклад: зернові) – біля 800 zł/га (191,5 євро/га), пасовища – біля 300 zł/га (71,8 євро/га), сади та ягідники – 1800 zł/га (430,9 євро/га) (агроекологічна субсидія для господарств, що переходять на екологічну продукцію) і 1540 zł/га (368,6 євро/га) (коли господарство одержить сертифікат). В останньому варіанті має бути дотримана умова мінімальної щільності на 1 га дерев і кущів, якості посадкового матеріалу тощо [18].

«Охорона ґрунту й води» є одним з пакетів, передбачених у проекті PROW як агроєкокліматичні

дії. Як ідеться в проекті PROW, пакет полягає в поширенні агротехнічних засобів протидії водній і вітровій ерозії ґрунтів, утраті органічної речовини й забруднення води компонентами, вимитими з ґрунтів. Основним джерелом забруднення сільськогосподарського походження є поживні речовини (азот, фосфор), що надходять з органічними й мінеральними добривами, хімічними залишками засобів захисту рослин й іншими токсичними речовинами, у т. ч. важкими металами й органічними та неорганічними частинками ґрунту. Збереження рослинності в періоди між двома основними врожайми запобігає забрудненню води й ерозії. Це також впливає на структурну диференціацію біорізноманіття сільських ландшафтів, а також є додатковим джерелом корму для тварин. Бенефіціар зобов'язаний застосувати хоча б один з таких агротехнічних прийомів: вирощування поперек схилу озимих проміжних і післяжнивних культур і захисних смуг на орних землях, розташованих у районах ерозії (на схилах понад 20 %).

Проект передбачає, що в наступні роки зобов'язань дозволено збільшувати або зменшувати площу зобов'язань не більше, ніж на 35 % за рік, відповідно до розміру площі зобов'язань у першому році, зі збереженням передбаченого для пакета зменшення порогового значення (порогу регресивності) та граничної поверхні. Водночас ці методи можуть бути застосовані до різних земельних ділянок у наступні роки відповідальності за умови збереження меж, передбачених відповідним пакетом, з урахуванням механізму збільшення або зменшення

площі, на яку поширюються зобов'язання.

Підтримку здійснюватимуть на визначених районах, схильних до водної та вітрової ерозії, проблемних районах з низьким умістом гумусу й районах, схильних до забруднення нітратами із сільськогосподарських джерел – у цілому близько 19,4 % від сільськогосподарських угідь у країні.

Виплати за пакетом надають щорічно протягом п'ятирічного зобов'язання фермерам, які добровільно беруть агроєкокліматичні зобов'язання в межах цього пакета. Фінансову підтримку будуть надавати тільки за орні землі.

Ставка платежу за вирощування проміжної культури становить 543 zł/га (130,0 євро/га) й 450 zł/га (107,7 євро/га) для захисних смуг на схилах більше 20 %.

Агроєкокліматичну підтримку надають у розмірі:

- 100 % основної ставки – на площі від 0,10 га до 10 га;
- 50 % основної ставки – на площі понад 10 га до 20 га.

Ставка плати буде варіювати залежно від того, чи фермер намагатиметься визнання його практики як еквівалента диверсифікації. У цьому випадку платіж буде зменшено на величину, що відповідає третині середніх виплат у зв'язку з веденням сільськогосподарського виробництва, сприятливого для клімату й навколишнього середовища.

Вимоги, які потрібно виконувати в межах пакета:

- наявність агроєкологічного плану;
- невикористання осадів стічних вод;

- заорювання біомаси, за виключенням безорної системи обробітку ґрунту;

- застосування лише органічних добрив під час вирощування озимих проміжних і післязливних культур;

- не виконувати агротехнічні прийоми до 15 лютого;

- заборона вирощування в ролі основних культур тих самих рослин (у разі вирощування озимих проміжних);

- можливість вирощування біомаси, післязливних культур восени й озимих проміжних навесні [15].

Платежі в межах другого пакета будуть призначати щорічно протягом п'ятирічних зобов'язань і відповідно до проекту Положення про PROW 2014–2020 рр. 100 % ставки платежу можуть одержати господарства з площею від 0,1 га до 10 га. Для господарств з площею 10–20 га ставку буде знижено до 50 %, а господарства з площею більше 50 га не одержать доплат, за виключенням єдиної територіальної доплати (що передбачена для фермера, який володіє землею сільськогосподарського призначення загальною площею не менше 1 га й підтримує землю в доброму стані відповідно до вимог охорони навколишнього середовища) й окремих платежів [13].

Загалом на 2014 р. було передбачено такі ставки доплат:

– єдина територіальна доплата (JPO) – 910,87 zł/ha (218 євро/га);

– доплата додаткова на площу вирощування хмелю, на якій призначено доплату додаткову на площу вирощування хмелю за 2006 р. (доплата не пов'язана з продукцією) – 1000,39 zł/ha (239,5 євро/га);

– доплата до площі культур, вирощених на постійних пасовищах і призначених для годування тварин – 238,93 zł/ha (57,2 євро/га);

– доплата додаткова на крохмаль (доплата не пов'язана з продукцією) – 351,69 zł/tonę (84,2 євро/т);

– доплата додаткова на тютюн (доплата не пов'язана з продукцією) – 4,53 zł/kg (1,1 євро/кг) тютюну світлого сорту Virginia й 3,18 zł/kg

(0,76 євро/кг) тютюну світлого сорту Burley й ін;

– окрема доплата за фрукти й овочі (доплата на помідори) – 165,55 zł/tonę (39,6 євро/т);

– доплата на цукровий буряк – 53,61 zł/tonę (12,8 євро/т);

– доплата на корів – 595,30 zł/szt (142,5 євро/гол.);

– доплата на овець – 125,32 zł/szt (30 євро/гол.);

– спеціальна територіальна доплата на площу вирощування рослин стручкових і бобових дрібнонасіньних – 556,37 zł/ha (133,2 євро/га).

Офіційний курс євро, оголошений Центральним Європейським Банком, становив 4,1776 zł за євро. Перераховувати курси зобов'язані всі країни-члени, в яких офіційна валюта не євро. Максимальна сумарна квота, призначена на прями доплати в Польщі на 2014 р., становила близько 3,5 млрд євро, або 14,6 млрд zł [16].

З 2014 р. було змінено умови підтримки екологічних господарств в агроєкологічних програмах на значно гірші, ніж були до цього часу, що стривожило фермерів, галузеві організації й екологів. На їхню думку, багато господарств, що впроваджують зрівноважене виробництво, відмовляться від нього, тому що бу-

дуть не в змозі витримати конкуренцію з традиційними господарствами. Практики зазначають, що, якби Міністерство сільського господарства працювало чесно, мало б визнати, що хоче впроваджувати зрівноважене й екологічне сільське господарство, але, напевно, в Польщі на це бракує коштів і саме тому обмежили доплати, тобто надаватимуть підтримку лише тим господарствам, у яких площа не перевищує 20 га [6].

Висновки

У результаті дослідження польського досвіду формування економіко-правового механізму охорони й раціонального використання ґрунтів можна зазначити, що питання, пов'язані з ґрунтовим середовищем, розкрито в законодавстві на національному та європейському рівнях. Однак тематика охорони ґрунтів трапляється в багатьох нормативно-правових актах, які в більшій мірі стосуються інших компонентів навколишнього природного середовища, а не власне ґрунту. Стимулювання збалансованого сільського господарства в межах Програми розвитку сільських територій як непрямий спосіб впливу на відтворення родючості ґрунтів є провідним заходом, однак останнім часом недостатньо дієвим через відносно низькі доплати європейським фермерам за відповідні пакети дій. Під час формування організаційно-економічного механізму відтворення родючості ґрунтів в Україні важливо враховувати й, напевно, варто використати теоретичні, нормативно-правові й емпіричні напрацювання Польщі. Очевидно, є потреба в інституалізації економічного механізму відтворення родючості ґрунтів, зокрема створення й удосконалення норматив-

но-правової й методичної бази економічного стимулювання й покарання товаровиробників відповідно за різні типи відтворення родючості, в напрямі гармонізації вітчизняних інституційних норм з європейськими. У цьому зв'язку заслуговує на увагу механізм економічного стимулювання не через призму конкретних показників родючості ґрунтів, а через дотримання відповідних вимог раціонального господарювання в рамках відповідних пакетів дій.

Список літератури

1. *Балюк С.А.* Зарубіжний та вітчизняний досвід законодавчого врегулювання правового захисту ґрунтів / С.А. Балюк, Л.В. Гапеев // Вісник аграр. науки. – 2014. – № 10. – С. 12–16.
2. *Корчинська О.А.* Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / О.А. Корчинська. – К., 2014. – 37 с.
3. *Мартин А.* Як регулюються ринкові земельні відносини у Польщі? / А. Мартин, О. Коник // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 3. – С. 26–29.
4. *Медведев В.В.* Досвід реалізації «європейської ґрунтової політики» / В.В. Медведев // Раціональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів : організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти : кол. моногр. / за ред. акад. НААН С.А. Балюка, чл.-кор. АЕНУ А.В. Кучера. – Х. : Смуґаста типографія, 2015. – С. 368–379.
5. *Тараріко О.Г.* Охорона та відновлення деградованих ґрунтів відповідно проекту ґрунтової директиви Євросоюзу / О.Г. Тараріко, В.О. Греков, В.М. Панасенко // Вісник аграр. науки. – 2011. – № 5. – С. 9–13.

6. *Felińska M.* Dopłaty tylko do 20 hektarów [Електронний ресурс] / *M. Felińska* // Rolnik dzierzawca. – Режим доступу: <http://www.rolnikdzierzawca.pl/index.php?switch=wartowiedziec&itemid=3085>.
 7. *Kostecki J.* Ochrona gleb w świetle prawa krajowego i europejskiego / *J. Kostecki, R. Fruzińska* // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego. Inżynieria Środowiska, W., 2012. – № 146 (26). – S. 5–14.
 8. *Kwapisz J.* Gleby [Електронний ресурс] / *J. Kwapisz*. – Режим доступу: http://www.ekoportal.gov.pl/informacje_o_srodowisku/informacje_o_stanie_srodowiska_w_polsce/Gleba.html.
 9. Nowy PROW 2014–2020, nowe możliwości [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arimr.gov.pl/aktualnosci/artykuly/nowy-prow-2014-2020-nowe-mozliwosci.html>.
 10. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2014–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arimr.gov.pl/fileadmin/pliki/dokumenty/projekt_PROW_2014_2020_do_KE.pdf.
 11. Rocznik statystyczny rolnictwa. Główny Urząd Statystyczny Główny Urząd Statystyczny [Електронний ресурс]. – Warszawa, 2013. – 425 s. – Режим доступу: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rolnictwa-2013,6,7.html>.
 12. Strategiczny program badań naukowych i prac rozwojowych «Środowisko naturalne, rolnictwo i leśnictwo» – Biostrateg. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncbir.pl/gfx/ncbir/userfiles>
 13. <http://www.doradcaprow.pl/prow/Wiadomosci-PROW/PROW-2014-2020---Ochrona-gleb-i-wod/435/>.
 14. http://www.ekoportal.gov.pl/informacje_o_srodowisku/informacje_o_stanie_srodowiska_w_polsce/Gleba.html.
 15. <http://www.farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/ochrona-gleb-i-wod-w-nowym-prow,50750,1.html>.
 16. <http://www.gospodarz.pl/aktualnosci/dotacje-i-doplatty/znamy-stawki-platnosci-bezposrednich-w-2014-r.html>.
 17. <http://www.iung.pulawy.pl/>.
 18. <http://www.modr.mazowsze.pl/porady-dla-rolnikow/tpr-inne/425-progran-rs-dodatkowe-platnosci.html>.
-

В статье освещены результаты исследования польского опыта формирования экономико-правового механизма охраны и рационального использования почв. Выявлены особенности законодательного урегулирования механизма экономического стимулирования воспроизводства плодородия почв в Польше через соблюдение соответствующих требований рационального хозяйствования в рамках соответствующих пакетов действий. Определена возможность и целесообразность использования проектно-пакетного подхода при формировании организационно-экономического механизма воспроизводства плодородия почв в Украине.

Ключевые слова: охрана почв, экономический механизм, воспроизводство плодородия почв, зарубежный опыт, законодательство.

The article highlights the research results of the Polish experience of forming economic and legal mechanism for protection and sustainable use of soil. The features of legislative regulation of economic incentives mechanism for soil fertility reproduction in Poland through compliance with the relevant requirements of rational farming under appropriate actions are defined. The possibility and feasibility of using project-package approach during the formation of organizational and economic mechanism of soil fertility reproduction in Ukraine.

Keywords: soil protection, economic mechanism, soil fertility reproduction, international experience, legislation.